

Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα
Δ. Η αποζημίωση των Ανταλλάξιμων και η ελληνοτουρκική προσέγγιση (σελ. 160-162)

1. Η αποζημίωση των Ανταλλάξιμων

✘ Σύμβαση Ανταλλαγής προβλέπει την αποζημίωση των προσφύγων από το κράτος υποδοχής.

✘ Μικτή Επιτροπή: αναλαμβάνει την εκτίμηση περιουσιών.

✘ Ελλάδα 1924, σύσταση Γενικής Διεύθυνσης Ανταλλαγής Πληθυσμών (Υπουργείο Γεωργίας) με κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών.

✘ Δυσκολίες στην εκτίμηση αξίας των περιουσιών.

✘ Προκαταβολή αποζημίωσης με βάση την προσωρινή εκτίμηση της περιουσίας που είχαν στην Τουρκία.

✘ Πληρωμή από την Εθνική Τράπεζα.

✘ Προσωρινή εκτίμηση με βάση δηλώσεις των προσφύγων στα Γραφεία Ανταλλαγής.

✘ Εξέταση αιτήσεων από επιτροπές και αναθεώρησή τους από Ανώτατο Συμβούλιο. Ορίστηκαν ποια περιουσιακά στοιχεία θα αποζημιωθούν.

Για την οριστική εκτίμηση:

Σύσταση:

✘ Πρωτοβάθμιες Επιτροπές Εκτίμησης.

✘ Δευτεροβάθμιες Επιτροπές.

Οι δυσκολίες εκτίμησης αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου

2. η ελληνοτουρκική προσέγγιση

Μετά την υπογραφή της Σύμβασης και της Συνθήκης Λοζάνης οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι σε ένταση.

✘ Ιούνιος 1925, Σύμβαση Άγκυρας.

✘ Δεκέμβριος 1926, Συμφωνία Αθηνών.

Ρυθμίζουν επίμαχα θέματα αλλά δεν εφαρμόζονται.

✘ Αύγουστος 1928, νίκη Φιλελευθέρων στις εκλογές. Ο Βενιζέλος στοχεύει στη διευθέτηση οικονομικών διαφορών με τη Τουρκία και την αναγνώριση του εδαφικού καθεστώτος.

10 Ιουνίου 1930: Συμφωνία Άγκυρας

✘ Ρυθμίζει το ζήτημα Ελλήνων Κωνσταντινούπολης και μουσουλμάνων Θράκης.

✘ Ορίζει ότι οι ανταλλάξιμες περιουσίες των προσφύγων περιέχονται στο Ελληνικό και Τουρκικό κράτος αντίστοιχα.

✘ Προβλέπει αμοιβαία απόσβεση οικονομικών υποχρεώσεων.

30 Οκτωβρίου 1930:

✘ Σύμφωνο φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας.

✘ Πρωτόκολλο περιορισμού ναυτικών εξοπλισμών

✘ Σύμβαση εμπορίου, εγκατάστασης και ναυτιλίας. (δυνατότητα στους υπηκόους των δύο κρατών να ταξιδεύουν και να εγκαθίστανται σε εδάφη του άλλου)

Οι προσδοκίες από τις συμφωνίες 1930 διαψεύστηκαν.

Για μεγάλο διάστημα δε σημειώθηκαν τριβές μεταξύ των δύο χωρών.

Ο συμψηφισμός των περιουσιών προκάλεσε την αντίδραση των προσφύγων

Επίσης:

✘ Η Εθνική Τράπεζα παρακρατούσε το 25% της προκαταβολής αποζημίωσης.

✘ Αρνείται το διακανονισμό προσφυγικών χρεών.

Οι πρόσφυγες απομακρύνονται από το κόμμα των φιλελευθέρων.

Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα
Ε. Η ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα (σελ. 163-169)

1. Η ενσωμάτωση των προσφύγων

Η αποκατάσταση των προσφύγων είναι το σημαντικότερο επίτευγμα του νεοελληνικού κράτους.

Δυσκολίες:

- ✘ οικονομική κατάσταση
- ✘ πολιτικές περιστάσεις
- ✘ ελλιπής κρατική οργάνωση

Καθοριστική υπήρξε η λειτουργία της ΕΑΠ

Οργανισμός υπό διεθνή έλεγχο

Ενισχύθηκε από το ελληνικό κράτος

Ακόμα κι αν πολλές φορές λειτούργησε πρόχειρα δε μειώνεται η αποτελεσματικότητά της.

Πρόσφυγες: δεν αποτελούν ενιαίο σύνολο, έχουν διαφορές:

Κοινωνικές, πολιτιστικές, γλώσσας.

Εύποροι: ενσωματώνονται γρήγορα.

Οι περισσότεροι δυσκολεύονται να αφομοιωθούν και:

- ✘ Εκφράζουν παράπονα για την αντιμετώπισή τους
- ✘ Κατηγορούν το ελληνικό κράτος για τη σύμβαση της Λοζάνης και το ελληνοτουρκικό σύμφωνο 1930
- ✘ Ισχυρίζονται ότι δεν αποζημιώθηκαν.
- ✘ Ότι η ανταλλάξιμη περιουσία δεν περιήλθε σ' αυτούς.

Πραγματικά: πολλές εκτάσεις περιήλθαν σε ντόπιους ή παραχωρήθηκαν σε γηγενείς ακτήμονες και ιδρύματα.

Διαφορά νοοτροπίας ντόπιων και προσφύγων.

Ντόπιοι: παραξενεύονται από το ήθος και την κοσμοπολίτικη συμπεριφορά των προσφύγων.

Πρόσφυγες: εντυπωσιάζονται από το χαμηλό μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των ντόπιων. Προβάλουν την ελληνικότητά τους που αμφισβητείται από τους ντόπιους.

Διάσταση προσφύγων- ντόπιων.

✘ Οικονομικός ανταγωνισμός.

✘ Πολιτική ζωή. (οι περισσότεροι πρόσφυγες βρέθηκαν κοντά στο Βενιζέλο ως ψηφοφόροι και πολιτευτές)

✘ Κοινωνική ζωή. Οι πρόσφυγες συνοικισμών είναι απομονωμένοι. Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα σε πόλεις ή χωριά έρχονται σε επαφή με τους ντόπιους.

Η αντίθεση προσφύγων και ντόπιων έπαιρνε και μορφή ανοιχτής σύγκρουσης.

Ο όρος πρόσφυγας είχε υποτιμητική σημασία.

Μετά τη δεκαετία του '40 σταματούν οι διαχωρισμοί.

Τόσο οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς όσο και οι επόμενες γενεές συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες.

Μικρασιατική καταστροφή: ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός (ανάλογο του 1453 θεωρείται ορόσημο για τη νέα Ελλάδα)

Οικονομικό

Κοινωνικό

Πολιτικό

Πολιτιστικό ζήτημα.

2. Οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων.

α. Εξωτερική πολιτική

Ανταλλαγή πληθυσμών

Εκλείπει η κυριότερη πηγή προστριβών Ελλάδας και Τουρκίας

β. Πληθυσμός/ εθνολογική σύσταση

1920-1928: αύξηση του πληθυσμού κατά 20%

Αστικοποίηση κράτους

Διπλασιασμός περιοχής πρωτεύουσας, διαμόρφωση ενιαίου πολεοδομικού συγκροτήματος Αθήνας Πειραιά

Και άλλα αστικά κέντρα μεγάλωσαν με την εγκατάσταση προσφύγων.

✘ Επιπτώσεις στην εθνολογική σύσταση.

1920: Ελλάδα 20% μη Έλληνες ορθόδοξοι

1928: 6% μη Έλληνες ορθόδοξοι.

✘ Αύξηση ελληνικού πληθυσμού Δ. Θράκης και Ηπείρου. Εξελληνισμός Κρήτης, Λέσβου, Λήμνου.

✘ Μακεδονία, 1920: 48% μη Έλληνες ορθόδοξοι

1928: 12% μη Έλληνες ορθόδοξοι

Ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, εποικισμός παραμεθόριων περιοχών, κατοχύρωση των νέων περιοχών, ενσωμάτωση στον εθνικό κορμό.

γ. οικονομία

Μεσοπρόθεσμα η ελληνική οικονομία ωφελείται από την εγκατάσταση προσφύγων.

Αναδιάρθρωση καλλιεργειών και πολλαπλασιασμός της παραγωγής

1922-1931: αύξηση 50% καλλιεργήσιμων εκτάσεων, διπλασιασμός παραγωγής, επάρκεια σε σιτηρά.

Εφαρμογή αμειψισποράς, πολυκαλλιέργειας.

Έλλειψη εδαφών: κατασκευή έργων για αύξηση καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Νέες καλλιέργειες, βελτίωση κτηνοτροφίας, ανάπτυξη δενδροκομίας, σηροτροφίας, αλιείας.

Βιομηχανία: 1. ειδικευμένο, φθινό εργατικό δυναμικό, 2. διεύρυνση καταναλωτικού κοινού, 3. νέοι επιχειρηματίες.

1922-1932: διπλασιασμός βιομηχανιών.

Όμως: διατηρούνται οι παραδοσιακές δομές.

Υπεροχή προσφύγων σε: επιχειρηματικό πνεύμα, εκπαίδευση, προοδευτικές αντιλήψεις, γνώση ξένων γλωσσών, επαφές με Ευρώπη.

Ένταξη και των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό.

1930: οι γυναίκες είναι πλειονότητα σε κλωστοϋφαντουργία, καπνοβιομηχανία, έτοιμα ενδύματα.

δ. πολιτισμός

Οι πρόσφυγες φέρνουν μαζί τους πλούσια πολιτιστική παράδοση.

Μουσική.

Λογοτεχνία.

Ζωγραφική.

Σημαντική συνεισφορά στη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής ταυτότητας.